

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye'de Insaat Sektöründe Is Sagligi ve Güvenligi Ile Sürdürülebilir Kalkinma

AUTHORS: Kagan Cenk MIZRAK,Mert TOLON

PAGES: 14-28

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/560125>

TÜRKİYE’DE İNŞAAT SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Öğr. Gör. Kağan Cenk MIZRAK*

Dr. Mert TOLON**

Özet

Toplumların sürdürülebilirliğinin sağlaması için öncelikli odağın “insan” olması gerekliliği son derece açıktır. Bu sebeple de kişilerin sağlıklı koşullar altında ve refah içinde çalışmasını konu alan iş sağlığı ve güvenliği konusu kurumların ve ülkelerin sürdürülebilir kalkınma stratejileri arasında en önemli konu başlıkları arasında yer almalıdır. Fakat bu çerçevede sürdürülebilirlik kavramı kendine literatürde yeterli miktarda yer bulamamıştır. Bu makalenin temel amacı, sürdürülebilirlik kavramının bütünsel bir yapıya bürünebilmesi için gereken iş sağlığı ve güvenliği konusunun inşaat sektöründe oynadığı rolü tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnşaat sektörü, İş sağlığı ve güvenliği, Sürdürülebilir kalkınma

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN TURKEY IN THE CONSTRUCTION INDUSTRY

Abstract

It is very obvious that “human” is the main focus to ensure the sustainability of society. For this reason, people should be among the most important topic of sustainable development strategy under healthy conditions and welfare issues in the field of occupational health and safety issues in the work of institutions and countries. However, in this context, little attention has been given on the role of occupational health and safety to sustainable development in the literature. The main purpose of this article is to discuss the role of occupational health and safety issue which is needed to consider as a holistic concept of sustainability for the construction industry.

Keywords: Construction sector, Occupational health and safety, Sustainable development

* Nişantaşı Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, İş Sağlığı ve Güvenliği Programı, kagancenk.mizrak@nisantasi.edu.tr

** University of Texas – Rio Grande Valley, College of Engineering and Computer Science, Department of Civil Engineering, mert.tolon@utrgv.edu

Giriş

Literatürde sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramları konusunda oldukça fazla sayıda makale ve çeşitli kurumlarca hazırlanmış raporlar bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili kesinleşmiş bir tanımlama olmamakla birlikte bütün tanımlar çevresel, ekonomik ve sosyal değerlerin sürdürülebilir kalkınmanın ayrılmaz unsurları olduğu üzerinde birleşmişlerdir.

Bilindiği üzere Türkiye’nin en önde gelen sektörlerden birisi inşaat sektörüdür. Bu bağlamda toplumların refah seviyelerini arttırmak için izledikleri bu sürdürülebilirlik döngüsünü uygulamak için izleyecekleri uygulama alanları ve ortaya koydukları ilerleme göstergeleri inşaat sektörü için incelendiğinde, bunların önemli ölçüde arazilerin kullanımı, su kaynaklarının yapılarda etkin kullanımı, enerjinin etkin kullanımı, yapı içindeki atmosferin sağlıklı koşullara uygun olması, inşaat öncesi ve sonrasında malzeme ve kaynakların etkin kullanımıyla ilişkili oldukları görülmektedir. İnşaat sektöründeki iş sağlığı ve güvenliği konusu ise literatürde çeşitliği yönleriyle incelenmektedir (Ade, 2005 ve Elkington, 1994).

Fakat bu incelemelerin çok azı sürdürülebilir kalkınma açısından iş sağlığı ve güvenliği (İSG) rolünü tartışmıştır. Bu makale kapsamında Türkiye’deki inşaat sektörünün iş sağlığı ve güvenliğinin durumu incelenecek ve sürdürülebilir kalkınma açısından rolü değerlendirilecektir.

1. İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)

Sanayi odaklı toplumu geçiş ile birlikte ivmelenen iş kazaları, meslek hastalıkları ve işçi ölümleri tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’nin de önemli bir sorunu haline gelmiştir. Bu çerçevede Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği konusu giderek önem kazanmaya başlamıştır.

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) kavramını tanımlamak için farklı kuruluşlar farklı ifadeler kullanmışlardır. World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü- WHO) iş sağlığını “Yalnız hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali” şeklinde tanımlamıştır. Güvenlik ise Türk Dil Kurumu (TDK)’na göre ise “Herhangi bir tehlikenin yokluğu” olarak ifade edilmektedir. Bu tanımlamada geçen

tehlike kavramı ise kişilerin istekleri ve iradeleri dışında oluşan, insanın beden ve ruh bütünlüğüne, gelirine ve mal varlığına zarar vererek insan yaşamının devamını tehdit eden hal ve durumlar olarak tanımlanabilir. Bu noktada yaşama hakkı en temel haktır ve birinci derecede güvence altına alınmalıdır (Ercan, 2010). Kısacası iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının amacı; işin yürütümü esnasında oluşan riskleri ortadan kaldırıldığı, çalışanların sağlığa zarar verebilecek koşulların bertaraf edildiği, çalışma koşullarının iyileştirildiği sistematik çalışma bütünlüğünü sağlamak olduğu görülmektedir.

Son yıllarda hemen hemen her gün meydana gelen iş kazaları ve işçi ölümleri Türkiye gibi ekonomik büyümeye odaklanan bir ülkede çözülmesi gereken bir sorun olmuştur. Türkiye'nin bu dünyadaki durumu değerlendirildiğinde ölümlü iş kazalarında Avrupa birincisi, dünyada ise üçüncü sırada olduğu görülmektedir. Bu kapsamda ülkemizde, sadece iş sağlığı ve güvenliği konusuna özel ve kapsamlı bir düzenleme ilk olarak 1936 yılında yürürlüğe giren 3008 sayılı İş Yasası (kanunu) ile olmuştur. Daha sonraki yıllarda iş sağlığı ve güvenliği üzerine çıkarılan her kanun diğerine göre daha kapsamlı içerik taşımaktadır ve çıkan her kanun ile birlikte bir önceki yürürlükten kaldırılmıştır. 1971 yılında ise 1475 sayılı İş kanunu çıkarılmıştır. Sonrasında 2003 yılında da 4857 sayılı İş kanunu çıkarılmıştır. 4857 sayılı İş kanunu hala yürürlükteki yerini korumaktadır. Fakat içeriğindeki 5. Bölümde yer alan iş sağlığı ve güvenliği konusunda hükümü içeren 77- 89. Maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır. En son olarak, 30.06.2012 tarihinde çıkarılan 6331 sayılı İSG kanunu yayınlanmıştır ve çalışmalar bu iki kanun (4857 sayılı İş Kanunu ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu) temel alınarak yapılmaktadır. İSG üzerine çalışmalar hızla ilerleyerek, hazırlanan kanun ve yönetmeliklerin yanında bir standartta oluşturulmuştur (De Kruif, 1998).

İş Sağlığı ve Güvenliği alanında yapılan çalışmalar bu alanda üzerinde durulması gereken iki temel konu olduğunu göstermektedir. Bunlardan biri iş kazası ve meslek hastalıklarının önlenmesi, diğeri ise bundan kaynaklanan kazaların tanzim edilmesidir. Uzun yıllar iş sağlığı ve güvenliği tanzim açısından değerlendirilmiştir. Esasen, iş sağlığı ve güvenliğinin asıl fonksiyonu onun önleyici yaklaşımıdır. 2004 yılı başında hız kazanan, Türk iş güvenliği mevzuatının yeniden yapılandırılması çalışmalarında, sosyal tarafların tümüne bu konuda görevler yüklenmiş ve işçi ile işverenlerin mevcut görevleri Avrupa Birliği yönergeleri ışığında tekrar tanımlanmıştır. Aynı yaklaşım 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na da aktarılmıştır. Anılan kanuna ilişkin

hazırlanan 10.5.2012 tarihli TBMM Avrupa Birliği Uyum Komisyonu Raporuna göre; “...Tasarı ile bağlantılı olan veya işin icrası sırasında ortaya çıkan kaza veya yaralanmalar ile çalışma ortamında bulunan risklerin asgari seviyeye indirilerek sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı hazırlanması; Avrupa Birliği’nin 12 Haziran 1989 tarihli ve 89/391/EEC sayılı direktifinin mevzuatımıza kazandırılması ve iş sağlığı ve güvenliği alanında kabul ettiğimiz 155 ve 161 sayılı ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmelerine uygun müstakil bir kanuni düzenlemeye gidilmesi amaçlanmaktadır. Anılan direktifte benimsenen iş sağlığı ve güvenliğini sağlamada sürekli iyileşme ve önleme politikasının oluşturulması, çalışanların yönetime katılımı, çalışanların ve temsilcilerinin eğitimi konularında düzeltici yaklaşım esas alınarak hazırlanan tasarıda, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliklerini sağlamak, işverenin asli yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir...” (International Labour Organization (ILO), 2003).

Çalışanların güvenlik ve sağlığını kollamak, daha yüksek düzeyde koruma sağlamak için gecikmeksizin önleyici önlemlerin alınması ve var olan önlemlerin ıslâh edilmesi gerekmektedir. O halde iş sağlığı ve güvenliği, konu insan yaşamı olduğundan, tanzim kadar hatta ondan daha fazla önleme anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çalışma hayatına dahil herkesin, iş sağlığı ve güvenliğinin önleme fonksiyonunu anlayacak bilince sahip kılınması gerekmektedir. Nitekim bu durum iş sağlığı ve güvenliği hukuku alanında, güvenlik kültürü olarak tanımlanmakta ve örgütlü olsun olmasın bu kültürün geliştirilmesinin, işyerlerinde oluşabilecek riskleri ortadan kaldırmada en etkili yol olacağı savunulmaktadır (International Labour Organization (ILO), 2003).

2. İnşaat Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)

İnşaat sektörü iş kazalarının meydana gelme çokluğu ve doğurduğu ağır sonuçları bakımından Türkiye’deki iş kolları arasında ilk sırada yer almaktadır. Şekil 1’ de Sosyal Güvenlik Kurumu’nun (SGK) verilerine bağlı olarak meydana gelen iş kazalarının sektörlere göre dağılımı gösterilmiş olup en çok ölüm oranının inşaat sektöründe olduğu ortaya konmuştur.

Dolayısıyla iş kazası sonucu her yıl çok sayıda inşaat işçisi hayatını kaybetmekte veya iş göremez durumda kalmakta, sosyal ve ekonomik açıdan önemli sorunlar ve kayıplar meydana gelmektedir. Bu durumunun oluşmasının en önemli sebepleri arasında inşaat

sektörünün kendine özgü çalışma koşulları olması görülebilir. Bilindiği üzere gerçekleştirilen her bir proje birbirinden farklıdır ve çalışma şartları şantiye ortamının zor koşulları barındırması sebebiyle diğer sektörlerle kıyasla daha zorludur.

Ayrıca şantiyede çalışan işçiler genellikle geçicidir, çalışanlar sıklıkla değişir ve bu nedenle işçi döngüsü fazladır. Bu sebeplerin yanı sıra çalışma süreleri uzun ya da düzensizdir ve gece bazı durumlarda gece vardiyası barındırmaktadır. Bu nedenlerden dolayı inşaat sektöründe iş sağlığı ve güvenliği konusu, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için göz önünde bulundurulması gereken en önemli unsurlardan biri olmalıdır.

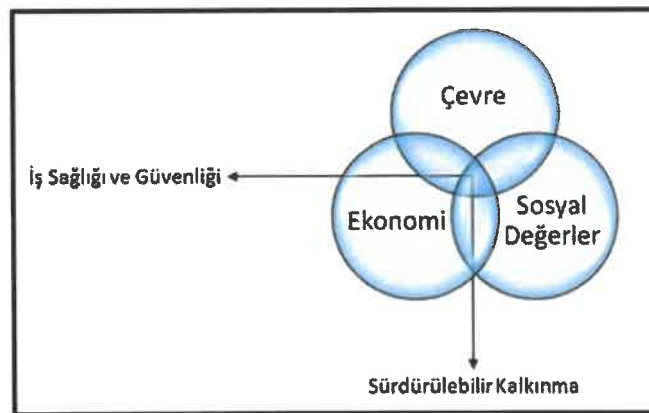
Şekil 1. 2014 Yılı İçinde Türkiye’de Sektörlere Göre Sigortalıların İş Kazası Sonucu Ölüm Oranları

İnşaat sektöründe meydana gelen başlıca kaza tiplerine bakıldığında ölümle sonuçlanan kazalar arasında en sık görülen kaza çeşidinin insan düşmesi tipindeki kazaları oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanında elektrik çarpması, malzeme düşmesi, yapı makinası kazaları, yapı kısmının çökmesi, şantiye içi trafik kazaları ve kazı kenarının göçmesi tipindeki olaylarında ön plana çıktığı ortaya konmuştur (Müngen, 2011). Bu kazaların meydana gelmesinde rol oynayan en önemli unsurun sektördeki eğitim düzeyinin düşüklüğü olduğu vurgulanmıştır (Ercan, 2010). Görüldüğü üzere eğitim ve iş sağlığı ve güvenliği konusunun günlük hayatın içine girmesi birbiriyle doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca yine her iki konu sürdürülebilirlik kavramının temel parametreleri olan sosyal, ekonomik ve çevresel unsurlarıyla birebir ilişkilidir.

3. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma kavramı için kesinleştirilmiş bir tanımlama mevcut olmamakla birlikte, yorumlanması kişiden kişiye, kültürden kültüre ve ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın en yaygın tanımı 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini ortadan kaldırmaksızın şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanması” kalkınma olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada geçen ihtiyaç tanımlaması da toplumlara göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler için ihtiyaç yiyecek, barınma gibi temel gereksinimler olurken, kimi ülkeler için de sağlık hizmetleri ve güvenlik ya da enerji olabilmektedir (Jeffery, 2006). Bu nedenle toplumlarda kalkınmaya ölçüt olabilecek kesin bir çizgi mevcut değildir. Bunların dışında refah seviyesi çoğu zaman kalkınmanın bir göstergesi olarak gösterilmekte ve kabul edilmektedir. Bu tanımlara ek olarak sürdürülebilir kalkınma kavramı “dünyanın kıt olan kaynaklarını yok etmeden ve bu kaynakları en verimli bir şekilde kullanarak, sadece belirli bir kesim için değil bütün dünya insanları için adaleti ve fırsatı sağlayacak olan ekonomik gelişme” olarak tanımlanmaktadır.

Öte yandan kimi akademik zümrelerde, sürdürülebilir kalkınmayı kısaca “çevreye saygılı olurken insanların yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir” diye tanımlanmıştır. Bu iki ayrı tanımda üzerinde önemli vurgu yapılan iki dikkat çeken unsur ise ekonomik gelişme ve çevrenin korunmasıdır (De Kruijf, 1998). Bu kalkınma sürecinin tartışılmaya başlandığı süreçten itibaren kabul edilen ekonomik, çevresel ve sosyal boyutu olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir (Şekil 2).

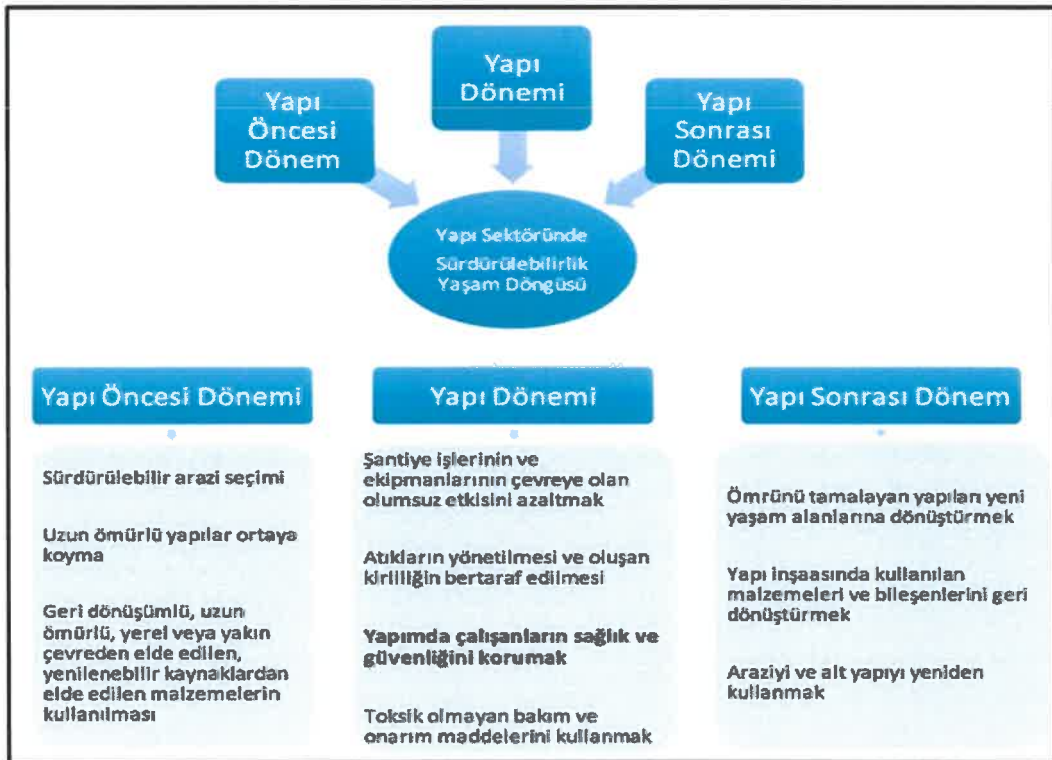

Şekil 2. Kalkınma Süreci – İş Sağlığı ve Güvenliği İlişkisi

4. İş Sağlığı ve Güvenliği ile Sürdürülebilir Kalkınma Arasındaki İlişkinin Tartışılması

Sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel yönleri arasındaki ilişkiyi gösteren bir model aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada sosyal, ekonomik, sağlık ve çevre ile ilgili unsurlar arasındaki ilişkilerin birbirleriyle etkileşimli olduğu son zamanlarda çok daha açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bunun için sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada geliştirilecek olan stratejilerin bu etkileşimi göz önünde bulundurularak oluşturulması gerekmektedir.

İnşaat sektöründe sürdürülebilirlik yaşam döngüsü yapı öncesi dönem, yapı dönemi ve yapı sonrası dönem olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Bu üç başlık altında incelenen hususlar Şekil 3’ de gösterilmektedir. Fakat son yıllarda Türkiye’de yapı sektöründe gelişen sürdürülebilirlik kavramı daha çok arazilerin kullanımı, enerjinin etkin kullanımı, yapı içindeki atmosferin sağlıklı koşullara uygun olması, inşaat öncesi ve sonrasında malzeme ve kaynakların etkin kullanımıyla ilişkilendirildikleri görülmektedir.

Şekil 3. Yapı Sektöründe Yaşam Döngüsünün Yapı Öncesi, Anı ve Sonrası Döneminin İncelenmesi

Bu hususların yanında sürdürülebilirlik döngüsünün yapı dönemi içinde incelenen “yapımda çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak” hususu sürdürülebilirlik çatısı altında yeterince değerlendirilmemiştir. Fakat son zamanlarda yapılan çalışmalar, raporlar ve tartışmalar göstermiştir ki; sürdürülebilir kalkınma ve iş sağlığı ve güvenliği konularını birbirinden bağımız düşünülemez. Çünkü sürdürülebilir kalkınmanın en önemli ve temel odağı “insan”dır.

Bu sebeplerden dolayı iş sağlığı ve güvenliği konusu kapsamına giren iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu oluşan istenmeyen sonuçlar artık sadece ekonomik kaygı oluşturmamakta, bunun yanında sürdürülebilir kalkınma için bir ön koşul oluşturmaktadır (World Health Organization (WHO), 1995). Farkındalıkların zamanla artmasıyla, liderlerin sorumlulukları sadece ekonomik açıları kapsamaması, bunun yanında çevreyi ve çalışan kişilerin refah için çalışması gerekliliğini göz önüne alması gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır. Diğer bir ifade ile sürülebilir kalkınmayı destekleyen toplumlar için para kazanmak artık yeterli olmamakta, paranın nasıl ve ne şekilde kazanıldığı da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de iş kazası oranlarının çok yüksek olduğu inşaat sektörü için de iş sağlığı ve güvenliği tüm dünyada olduğu gibi gittikçe önem kazanmaya başlamıştır.

İnşaat sektöründe sürdürülebilirlik yaşam döngüsü yapı öncesi dönem, yapı dönemi ve yapı sonrası dönem olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir. Bu üç başlık altında incelenen hususlar Şekil de gösterilmektedir. Fakat son yıllarda Türkiye’de yapı sektöründe gelişen sürdürülebilirlik kavramı daha çok arazilerin kullanımı, enerjinin etkin kullanımı, yapı içindeki atmosferin sağlıklı koşullara uygun olması, inşaat öncesi ve sonrasında malzeme ve kaynakların etkin kullanımıyla ilişkilendirildikleri görülmektedir. Bu hususların yanında sürdürülebilirlik döngüsünün yapı dönemi içinde incelenen “yapımda çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak” hususu sürdürülebilirlik çatısı altında yeterince değerlendirilmemiştir.

Fakat son zamanlarda yapılan çalışmalar, raporlar ve tartışmalar göstermiştir ki; sürdürülebilir kalkınma ve iş sağlığı ve güvenliği konularını birbirinden bağımız düşünülemez. Çünkü sürdürülebilir kalkınmanın en önemli ve temel odağı “insan”dır.

Bu sebeplerden dolayı iş sağlığı ve güvenliği konusu kapsamına giren iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu oluşan istenmeyen sonuçlar artık sadece ekonomik kaygı oluşturmamakta, bunun yanında sürdürülebilir kalkınma için bir ön koşul oluşturmaktadır (World Health Organization (WHO), 1995). Farkındalıkların zamanla artmasıyla, liderlerin sorumlulukları sadece ekonomik açıları kapsamaması, bunun yanında çevreyi ve çalışan kişilerin refah için çalışması gerekliliğini göz önüne alması gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır. Diğer bir ifade ile sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen toplumlar için para kazanmak artık yeterli olmamakta, paranın nasıl ve ne şekilde kazanıldığı da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de iş kazası oranlarının çok yüksek olduğu inşaat sektörü için de iş sağlığı ve güvenliği tüm dünyada olduğu gibi gittikçe önem kazanmaya başlamıştır.

İş sağlığı ve güvenliği ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki ilişki farklı bakış açılarında değerlendirilebilir. McKeown (2002), sürdürülebilir kalkınmayı desteklemede İSG rolünü insanlar, çevre ve kar olmak üzere en az üç yönlü modele dayalı olarak incelenmesi görüşündedir. Bu 3 boyutlu yaklaşım literatürde “üç kar hanesi” terimi ile ifade edilmektedir (Elkington, 1994). “Üç kar hanesi” yaklaşımı ilk defa 1994 yılında John Elkington tarafından kullanılmıştır. Onun önermesine göre şirketler üç kar hanesine göre şekillenmelidir. Bunlardan ilkinin oluşturan şirket karları için ekonomik kısmını, şirketlerin insanlara ve sosyal değerlere önem vermek üzere tanımlanan bölümü için kişi odaklı sosyal kısmını ve son olarak da kurumların çevreye karşı olan sorumluluklarını kapsayan kısım olarak işin çevresel boyutudur. Böylece üç kar hanesi olarak tanımlanan terimin ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç ölçütü oluşmuş olmaktadır. Bu oluşum şirketlerin belirli bir zaman zarfında mali, sosyal ve çevresel performansını ölçmeyi amaçlamaktadır (Amponsah-Tawiah, 2013).

Bu üç ayaktan ilki olarak karlılık modern kapitalist ekonomilerin ana sürücülerini olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, şirketler değer ve zenginlik maksimizasyonu en yüksek seviyelere çıkarmak üzerine kendilerini adapte etmektedirler. Bu nedenle, pratik anlamda sürdürülebilirliğe ulaşmak için işin karlılık boyutunu en iyi bir şekilde karşılamalı gerekmektedir. Fakat burada sorulması gereken en önemli soru şu; mevcut kaynaklar ve tüm imkanlar kullanılarak optimum karlılık nasıl elde edilir? Karlılığı optimize etmek için firmalar tüm kaynaklarını en verimli bir şekilde ve israf yapmadan kullanmaları gerekmektedir. Bu bağlamda iş kazaları oranına bakıldığında zaman en yüksek paya sahip inşaat sektöründe karlılığın optimum seviyelerde olup sürdürülebilirliğin

sağlanması için iş kazaları ve meslek hastalıkları için sarf edilen bütçeler firmaların karlılık optimizasyonlarını ne şekilde etkilemektedir?

Dünya geneline bakıldığı zaman iş sağlığı ve güvenliği kapsamında olan iş kazaları ve meslek hastalıklarının maliyetlerinde dikkate değer bir artış gözlenmiştir (Amponsah-Tawiah, 2013). İş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle oluşan mali zararlar 1250 \$ milyarı aşmaktadır. İhtiyatlı tahminlere göre her yıl 270 milyon iş kazası gerçekleştiği ve 160 milyon kişinin meslek hastalığına yakalandığı açıklanmıştır (International Labour Organization, 2003). Kötü iş sağlığı ve düşük işçi kapasitesiyle çalışan bir ülkenin Gayri Safi Milli Hasılasında 10-20% oranına kadar ekonomik kayıp gözlenebilir (World Health Organization, 1995). Küresel mesleki ölümler, hastalıklar ve rahatsızlıklar tahmini 4% oranında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla da kayıp oluşturmaktadır.

İş sağlığı ve güvenliğini konularına yeteri kadar yatırım yapan ve önemseyen ülkelerin en yüksek verimliliğe ve güçlü ekonomiye sahip olduklarının, fakat düşük yatırım yapan ve yeteri önemi vermeyen ülkelerin üretim verimliliğinin de düşük olduğunun ve ekonomilerinin zayıf olduğu görülmüştür (World Health Organization, 1995). Dolayısıyla, iş sağlığı ve güvenliği konusunun aktif bir şekilde göz önüne alınmasıyla ülkelerin ekonomilerinin ve kalkınmalarının pozitif bir şekilde etkilendiği, tam tersi durumda ise ekonomik yarışta geride kaldığı görülmüştür (Amponsah-Tawiah, 2013).

Bilindiği üzere inşaat sektörü çalışma şartları göz önüne alındığında en riskli sektörlerden biri olduğu açıkça bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki iş kazası sayısı ve kaza sonucu meydana gelen ölüm sayısına bakıldığı zaman tüm sektörler arasında ilk sırada olduğu görülmektedir. İş kazalarının Türkiye’ye olan maliyetlerine bakıldığı zaman oluşan maliyetin yaklaşık olarak Milli Eğitim Bakanlığına ayrılan bütçeyle aynı seviyelerde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra iş kazaları sonucunda karşılaşılan maliyetlerin bu kazaların önüne geçebilmek amacıyla yapılacak harcamaların yaklaşık olarak 5 katı olduğu da ortaya konmuştur (Tan, 2004).

HSE (Health & Safety Executive) iş kazaları sonucu oluşan gerçek maliyetleri öngörebilmek amacıyla çeşitli alanlarındaki iş kazaları üzerinde bazı araştırmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda inşaat sektöründe iş kazaları maliyetinin yaklaşık olarak proje bedelinin % 8’ini oluşturduğu tespit etmiştir (Tan, 2004). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2007 yılı Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla rakamlarına bakıldığı zaman ise,

ülkemizde meydana gelen iş kazalarının toplam maliyetlerinin yılda yaklaşık 35 milyar TL'yi bulduğu görülmektedir.

İş kazası veya meslek hastalıklarının, işletmelerde ve ülke ekonomisinde yarattığı olumsuz etkiler bir çok alanda kendini göstermektedir. Örneğin; işlerde işçinin çalışmamasından dolayı, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ödeyeceği primlerin kaybı, iş kazası sonucu meydana gelen insan gücü kaybı ve bunun sonucu oluşan iş günü kayıpları, bunun yanında işçinin çalışmadığı günlerin tazmini ve yerine çalışacak işçiye ödenecek ücretler, işçinin çalışmadığı günlerin tazminin getireceği ekonomik yük, işin mahkemeye taşınması durumunda oluşan mahkeme masrafları, şirketin işçinin yetiştirilmesine dair yapmış olduğu eğitim harcamalarının kaybı, işletmelerin ve devletin sakat kalan ya da ölen işçinin yakınlarına yaptığı ödemelerin ülke ekonomisinde yarattığı yük ve bunların yanında maddi–manevi tazminat ve destekten yoksun kalma tazminatı durumunda sorumlu olan işverenin uğradığı kayıplar olabilmektedir.

Sürdürülebilirliğin üç ayağının ikincisini sürdürülebilirliğin “insan” yönü oluşturmaktadır. Bilindiği üzere kurumların ve devletlerin en önemli görevi insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı duyulmasını sağlamak ve bu saygının devamını sağlamaktır. Dolayısıyla tüm çalışanların fırsat eşitliğinin sağlanması, din, dil, ırk, cinsiyet, etnik köken, yaş, engellilik, cinsel tercih ve siyasi görüşler konusunda ayrımcılık gözetilmeden çalışma ortamlarının oluşturulması sürdürülebilir kalkınma açısından son derece önemlidir. Willard (2002) firmaların insan konusundaki rolünü firma çalışanları ve dünyanın geri kalanı olmak üzere iki grupta sınıflandırmaktadır (Willard, 2012).

Firma çalışanları, politikaları ve çabaları insan haklarını, iş ve işçi sağlığını koruma; refah seviyesi yüksek çalışma koşullarını yükseltmeye yönelik olmalıdır. Willard (2002) çalışmalarında önem derecesini yükselterek tartıştığı ikinci grup için ise fakir ve zengin arasındaki uçurumu kapatmanın sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez hedeflerinden biri olduğu yönündedir. Tüm bunlar göz önüne alındığında tüm çalışanların gerçekleştirdikleri tüm çalışmalarda iş sağlığı ve güvenliğinin sürdürülebilir bir şekilde sağlanması öncelikli hedef olarak belirlenmelidir. Bu konuda yapılacak tüm bu çalışmaların yürürlüğe konabilmesi için de bu konu için belirlenen tüm politikaların üst yönetim tarafından benimsenmesi ve öncelikli hedef haline getirilmesi

gerekmektedir. Bu amaçla iş yerleri^[1] iş kazalarına sebebiyet verebilecek tehlikelerin risklerini minimize etmek, bu şekilde çalışanların ve iş ortamının güvenliğinin yanı sıra iş yeri çevresinin de güvenli alanlar olarak kalmasını sağlamayı amaçlamalıdır.

Tüm bunların yanında şirketler meydana gelebilecek acil durumlara hazırlıklı olmalı ve çalışanlarının sağlıklı koşullar altında çalışabilmesi içinde acil durumlarda neler yapılması gerektiği konusunda çalışanlarının eğitmelidir. Bu koşullar sağlandığı takdirde iş yerlerinin refah seviyesi ve karlılık daha yüksek seviyelere çıkabilecektir (Amponsah-Tawiah, 2013).

Sürdürülebilir kalkınmanın son halkasını çevre oluşturmaktadır. Bu bağlamda işletmelerin eko-verimli olması son derece önemli hale gelmektedir. Şirketlerin çevre güvenliği ile ilgili olarak alınacak önlemlerin belirlenmesi ve uygulamadan doğan sorunların değerlendirilmesi ve önlemlerin alınması sürdürülebilir çevre politikalarının temelini oluşturmaktadır. Özellikle inşaat sektörünün yapı dönemi kısmında yapılan çalışmalar göz önüne alındığında, şantiye işlerinin ve ekipmanlarının çevreye olan olumsuz etkisini azaltılması, atıkların yönetilmesi, oluşan kirliliğin bertaraf edilmesi, yapımda çalışanların sağlık ve güvenliğini koruması, toksik olmayan bakım ve onarım maddelerini kullanması sürdürülebilir kalkınma için son derece önemli olmaktadır. Bu sebepler göz önüne alındığında çevre güvenliği önlemlerinin uygulanmasını kontrol edilmesi, devamlılığın sağlanması, bu uygulamaların kolaylaştırıcı yöndeki önerilerin belirlenmesi, uygulamanın kalitesinin ve verimin artmasını sürdürülebilir bir çevre oluşturmak için ana hedeflerin başında gelmelidir. Bunların dışında her atık malzemenin çeşidine göre tasnif edilmesi ve bunların yanında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilen lisanslı atık toplama kuruluşlarına teslim edilmesi, kayıtlarının tutulması eko-verimli işletmeler oluşturmak açısından son derece önemlidir. Bu nedenle; inşaat sektörü açısından düşünüldüğünde açığa çıkan katı atıklarını cinslerine göre tasnif ederek geçici depolamaları iş sağlığı ve güvenliği ve çevre açısından zarar oluşturmayacak şekilde yapılması gerekmektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Sürülebilirlik kavramının önemi, dünya nüfusunun sürekli artmasıyla, toplumsal ihtiyaçların artmasıyla, doğal kaynakların gün geçtikçe azalmasıyla, bunların etkisiyle

oluşan iklim değişiklikleri gibi insan hayatını ve geleceği tehdit eden koşullar nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Literatürde sürdürülebilir kalkınma konusunda yazılan çeşitli makale ve değerlendirme raporlarına rastlanmaktadır. Bu konuda yapılan tanımlamalar farklı olmakla birlikte bütün tanımlar çevre, ekonomi ve sosyal unsurların sürdürülebilir kalkınma için temel unsurlar olduğu üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Bu üç unsur sürdürülebilir kalkınmanın üç temel ayağını oluşturmaktadır. Bilindiği üzere iş sağlığı ve güvenliği; tüm çalışanların bedensel ruhsal ve toplumsal sağlık ve refahlarının ileri seviyelere çıkartılabilmesi ve sürdürülebilir bir şekilde korunmasını amaçlamaktadır.

Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez unsurları olan ekonomi, sosyal ve çevre değerleri iş sağlığı ve güvenliğinin de temel taşlarını da oluşturmaktadır. İş kazaları sonucu meydana gelen kaza ve yaralanmaların en fazla olduğu inşaat sektörü için bu kavramlar son derece önem kazanmıştır. İş kazaları sonucu oluşan toplam maliyetler ve diğer ekonomik etkiler göz önüne alındığı işin ekonomik boyutunun son derece yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Sürdürülebilir ve rekabetçi bir ekonomi için iş sağlığı ve güvenliği konuları şirketler ve devletlerce temel politikalar arasında incelenmelidir ve kendine yer bulmalıdır. Ayrıca, sağlıklı ve adil bir toplum yaratma ve bu topluma için temiz ve güvenilir bir çevre ve iş ortamları yaratmak isteyen, bunların yanında global sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak isteyen tüm toplumların iş sağlığı ve güvenliğini doğru anlamalı ve uygulamalıdır. Bunun yanında iş sağlığı güvenliğinin sürdürülebilir olması için de gerekli önemin verilmesi ve kaynakların sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

Adei D., Kunfaa E.Y., (2005). “Occupational health and safety policy in the operations of the wood processing industry in Kumasi, Ghana”, *Journal of Science and Technology (Ghana)*, 27.2: 161-173.

Amponsah-Tawiah K. ve Dartey-Baah K., (2011). “Occupational health and safety: Key issues and concerns in Ghana”, *International Journal of Business and Social Science*, 2.14.

- Amponsah-Tawiah K., (2013). “Occupational Health and Safety and Sustainable Development in Ghana”, *International Journal of Business Administration*, 4.2: 74.
- De Kruijf H., Van Vuuren DP., (1998). “Following Sustainable Development in Relation to North–South Dialogue: Ecosystem Health and Sustainability Indicators”, *Ecotoxicology and Environmental Safety*, 40.1: 4-14.
- Elkington J., (1994). “Towards the sustainable corporation: Win-win-win business strategies for sustainable development”, *California management review*, 1994, 36.2: 90-100.
- Ercan A., (2010). “Türkiye’de Yapı Sektöründe İşçi Sağlığı ve Güvenliğinin Değerlendirilmesi”, *Politeknik Dergisi*, 2010, 13.1.
- International Labour Organization (ILO), (2003). “General report. Report I to the Seventeenth”, International Conference of Labour Statisticians, Geneva.
- Jeffery J., (2006). “Governance for a Sustainable Future”, *Public health*, 120.7: 604-608.
- World Health Organization, (1995), “Global Strategy on Occupational Health for All: The Way to Health at Work”, *Recommendation of the Second Meeting of the WHO Collaborating Centres in Occupational Health*, 11-14 October 1994, Beijing, China.
- Kanat Ş., (2015). Gıda Üretim Sistemlerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İncelenmesi ve Önleyici Tedbirlere Yönelik Risk Analizlerinin Yapılması, Y. Lisans Tezi, İstanbul: Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 2015, s.9.
- Levent A., (2012). Sendikaların İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasına Katkısı.
- Mckeown R vd., (2002). “Education for Sustainable Development Toolkit”, *Knoxville: Energy, Environment and Resources Center*, University of Tennessee.
- Müngen U., (2011). “İnşaat Sektörümüzdeki Başlıca İş Kazası Tipleri”, *Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi*, 2011/5: 32-39.
- Tan O., (2004). “İş Kazalarının İşverene Maliyeti, Meslek Hastalıkları ve İş Kazaları”, *1. Sempozyumu Bildiri Kitabı*, İstanbul: MESKA.

Willard B., (2012). “The New Sustainability Advantage: Seven Business Case Benefits of a Triple Bottom Line”, *New Society Publishers*, Vol. 2012.

Yıldırım V., (2011). “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde İş Sağlığı ve Güvenliği: Bir Alan Araştırması”, Y. Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Zwetsloot G., (2004). “Corporate Social Responsibility and Safety and Health at Work”, *European Agency for Safety and Health at Work*, 125 pp, ISBN: 92-9191-072-4